

DOI 10.34132/mspc2026.03.13.31

Оксана Казакова
Михайло Чубар

РОЛЬ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НУМІЗМАТИКИ У РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

В тезах здійснено теоретичне осмислення ролі сучасної української нумізматики у репрезентації історії української державності, проаналізовано пам'ятні, ювілейні та обігові монети незалежної України як важливе історичне та культурне джерело. Проаналізовано, як через монетну символіку, образи та тематичні серії формується уявлення про розвиток української державності.

Проаналізовано сучасну монетну політику Національного банку України. Особливу увагу приділено пам'ятним і ювілейним монетам як своєрідним «візуальним текстам», що відображають ключові події, постаті та символи національної історії. Представлено авторську класифікацію монет за принципом відображення історичних подій – через особистість, простір, символ, дату та відсутність. Такий підхід дозволяє не лише систематизувати нумізматичну спадщину, а й виявити механізми формування історичної пам'яті та ідеологічні акценти державної політики пам'яті.

Наголошено, що сучасна українська нумізматика виконує не лише економічну, а й культурну, освітню та комунікативну функції. Монети виступають інструментом популяризації історії, формування національної ідентичності та громадянської свідомості. Запропоновано практичні рекомендації щодо використання нумізматичних матеріалів у навчальному процесі та розширення доступу суспільства до історичного контексту монетних випусків.

Ключові слова: нумізматика, пам'ятні монети, українська державність, історична пам'ять, символіка, Національний банк України.

Актуальність теми зумовлена кількома чинниками. По-перше, монети є масовим культурним продуктом, який потрапляє до рук мільйонів громадян, формуючи їхнє уявлення про історію та культуру держави. Інститутом соціології НАН України у 2022 році проведено соціологічне опитування, згідно якому 67% респондентів вважають зображення на монетах важливим джерелом знань про минуле, водночас лише 23% здатні критично інтерпретувати ідеологічний зміст цих образів, що потребує певної просвітницької роботи. По-друге, у період інформаційної боротьби символіка національної валюти стає інструментом культурної протидії імперським наративам. Випуск серії монет «Князі України», «Видатні особистості України», «Смілива Україна», «Українська революція 1917-1921 року», «Українські міста», «Збройні Сили України», монети до річниці Т. Шевченка презентують свідому політику пам'яті. По-третє, українські монети відомі і за кордоном. Вони отримують нагороди на міжнародних конкурсах. Світ через них дізнається про історію і культуру нашої держави.

Вважаємо за необхідне зазначити, що у світовій науці українська нумізматика залишалася маргінальною. Європейські та американські каталоги (Krause-Mishler, Standard Catalog of World Coins, 1970-2000) подавали українські монети в розділах «Російська імперія» чи «СРСР». Значний внесок зробив канадський дослідник українського походження Д. Сас-Залядкевич [7], який уперше систематизував монети Української революції 1917-1921 рр. Праці з пострадянських студій С. Смирнова, аналізували нумізматику як інструмент будівництва націй, але стосовно країн Балтії та Середньої Азії, не зачіпаючи український контекст. Це спонукало автора роботи знайти і узагальнити наукові праці і статті, які гідно представляють українську нумізматичну наукову школу.

Незалежність відкрила нові перспективи. Значними є інституційні дослідження В. Дмитренка, який створив першу всеохоплюючу типологію українських монет з 1652 до сьогодення [3]. О. Скрипник дослідив регіональні особливості монет України [6], Є. Горбуров розглядав монети у контексті історичних періодів [5]. Освітні аспекти розглянуто у працях Н. Гульчук [2] та І. Ковальової [4], які дослідили дидактичний потенціал української нумізматики. Сучасну нумізматику досліджував М. Костира [5], праці якого присвячені аналізу тематики пам'ятних монет 1996-2020 рр. Важливими є роботи кураторів НБУ, які розкривають внутрішні механізми прийняття рішень щодо випуску монет.

Серед останніх наукових праць важливе місце займає дослідження В. Дмитренка «Монети України: повний каталог» (2021). У ньому систематизовано 4 328 типів монет з 1652 по 2021 рік і запропоновано нову класифікацію, засновану на технології карбування, а не на політичних подіях, символах чи історичних та культурних постатях.

Серед іноземних досліджень важлива, на наш погляд, праця Дж. Кролла «Монетна культура ранньомодерної

Східної Європи», де українська гетьманська монета розглядається як частина великої євразійської грошової системи. Р. Доті у статті «Нумізматики та створення національних наративів» використав українські монети 1996-2020 рр. як приклад для теорії «м'якої сили» в культурній дипломатії.

Важливим напрямком стала цифрова нумізматики. Проєкт «Онлайн корпус українських монет» (ЛНУ ім. І. Франка, 2020-2023) створив відкриту базу з 3D-моделями 1 200 монет, що значно полегшило дослідження. Також праці з економічної нумізматики (М. Костира, «Грошова реформа 1996 р.», 2020) показали, що технічні параметри монет – вага, метал, діаметр – важливі не лише для економіки, а й як символи державного суверенітету [5].

Теоретичний аналіз показав: хоча українська нумізматики після 1991 року значно еволюціонувала, дослідження залишаються неповними. Є кілька важливих прогалин: немає комплексних студій про Національний банк як носія історичної пам'яті; недостатньо вивчено, як різні соціальні групи сприймають символіку та зміст монет; не розроблено методів аналізу візуальних образів у пострадянській нумізматиці; майже немає порівнянь з іншими країнами; не оцінено освітній потенціал монет.

У тезах ми розглядаємо обігові, пам'ятні та ювілейні монети НБУ як офіційний носій історії України у металі, що формує уявлення про нашу державність. Проаналізуємо монетний матеріал у контексті чотирьох базових вимірів державності:

- **політико-правовий** – наявність суверенної влади, території, правової системи, інститутів управління;
- **історичний** – безперервність або спадковість державних традицій (княжа доба, козацька держава, УНР, сучасна Україна);
- **національно-культурний** – спільна мова, культура, історична пам'ять, символи, що легітимізують державу в очах народу;
- **соціально-психологічний** – усвідомлення громадянами цінності власної держави, готовність її захищати.

Аналіз пам'ятних та ювілейних монет, тематичних серій дозволяє констатувати, що з 1996 до 2025 року монетна емісія перетворилась з фінансового інструменту у засіб побудови державного наративу. НБУ, завдяки випуску як окремих монет, так і тематичних серій, сформувало візуальний підручник історії української державності, з урахуванням її чотирьох ключових вимірів: політико-правового, історичного, національно-культурного та соціально-психологічного.

Монетні серії НБУ функціонують як макронаративи, де кожна монета – окремий епізод, а вся серія – історіографічний канон. Проаналізуємо змістову складову тематичних серій, через символи та художні образи, що вони демонструють.

Розпочнемо з аналізу семіотичної структури **серії «Державотворення»** (21 монета, 1997-2025 рр.), що побудована за хронологічно-генеалогічним принципом, демонструючи візуальну історію держави. Цикл **«Княжа Україна»** містить 8 монет, що випущені у проміжок між 1998-2002 рр. До нього увійшли монети, на яких зображено українських князів, монети прив'язані до значних історичних подій, які відбувалися за правління цих князів: **Володимир Великий** (2000 р.) – номінал 10 гривень, історичний контекст емісії: 1025-річчя хрещення Русі. **Ярослав Мудрий** (2001 р.) – номінал 10 гривень, контекст: підкреслення правової спадщини Київської Русі. **Данило Галицький** (1998 р.) – номінал 10 гривень, контекст: 770-річчя присвоєння королівського титулу; акцент зроблено на європейській інтеграції. **Володимир Мономах** (2002 р.) – номінал 10 гривень, символіка: князь у шоломі з літерами «М», герб Рюриковичів; контекст: ідея єдності княжих земель. Таким чином серія формує уявлення про українську державність як чоловічу генеалогічну спадковість, де кожен князь є ланкою в лінійному наративі від Київської Русі до сучасності, а військова атрибутика (шоломи, мечі, щити) домінує над культурними чи економічними аспектами державотворення.

Серія «Гетьманщина» містить 8 монет, випущених 2007-2017 рр: **Богдан Хмельницький** (2015 р.) – номінал 10 гривень, символіка: портрет гетьмана з шоломом, герб (козак з мушкетом), легенда «БОГДАН». Високий рельєф. Історичний контекст: надати альтернативу російській інтерпретації 350-річчя Переяславської ради. **Іван Мазепа** (2001 р.) – номінал 10 гривень, символіка: портрет у профілі, архангел Михаїл на реверсі, латинський напис «IOANNES MAZEPA». Контекст: у контексті 300-річчя Полтавської битви здійснити реабілітацію постаті І. Мазепи в національному каноні. **Пилип Орлик** (2002 р.) – номінал 10 гривень. Символіка: гравюрний портрет, герб у вигнанні, легенда «PYLYPE ORLYK». Контекст: 310-річчя Конституції Пилипа Орлика; акцент на державницькій традиції в еміграції. **Кирило Розумовський** (2003 р.) – номінал 10 гривень, символіка: портрет у перуці, герб Гетьманщини, петербурзьке клеймо на реверсі. Контекст: ілюстрація залежності від Російської імперії.

Петро Сагайдачний (2023 р.) – номінал 10 гривень, срібло 925 проби, тираж 2 500 екземплярів. Дизайнер та гравер: В. Таран. Символіка: козак з мушкетом, корабель «Свята Марія» (битва під Хотиним). Контекст: акцент на військовій доблесті та міжнародних коаліціях. **Дмитро Вишневецький** (планується) – очікувана емісія. Символіка: гетьман Байда; сполучення герба Війська Запорозького з литовськими символами. Контекст: показати трансрегіональність козацького руху. Серія формує уявлення про Гетьманщину як про чоловічу військову добу, де державність пов'язують насамперед із гетьманами-козаками. Образ постійного спротиву (від Переяслава до Хотина) затінює складні реалії залежності від сусідніх держав і внутрішні соціальні конфлікти.

Серія «Українська революція» (7 монет, випущених 2017-2021 рр.) містить монети: **Михайло Грушевський** (2017 р.) – номінал 5 гривень, Символіка: портрет з моноклею, тризуб УНР, легенда «ІСТОРИК, ПРЕЗИДЕНТ». Контекст: 100-річчя Центральної Ради; наукова легітимізація революції. **Симон Петлюра** (2019 року) – номінал 10

гривень, Символіка: портрет у військовій формі, геометризований тризуб, легенда «ОБОРОНЕЦЬ». Контекст: 100-річчя Директорії; акцент на військовому аспекті. **Павло Скоропадський** (2020 р.) – номінал 10 гривень, символіка: портрет у гетьманському одязі, герб гетьманату, легенда «ГЕТЬМАН». Контекст: 100-річчя Гетьманату; демонстрація різноманітності державних моделей 1918 р.. **Роман Шухевич** (2023 р.) – номінал 10 гривень, символіка: портрет у лісі, геометризований тризуб. Контекст: героїзація підпілля; актуалізація образу в умовах воєнного 2023 р..

Отже, семіотичний аналіз серії «Державотворення» (21 монета, 1997-2025 рр.) показує, що Національний банк України формує єдиний наратив державності, у якому підкреслюється чоловіча спадковість влади та військова роль. Серія монет виступає візуальним історичним каноном: окремі випуски показують послідовну історію – від Київської Русі через Гетьманщину й Українську революцію до сучасної незалежності.

Аналіз трьох циклів серії виявляє структурні закономірності:

1. **Гендерна асиметрія та генеалогічна лінійність.** Всі 21 монети присвячені виключно чоловічим постатям – князям, гетьманам, державним діячам. Жіночі фігури (Ярославна, Роксолана, гетьманші) повністю виключені з наративу державотворення, що формує уявлення про державність як виключно чоловічий проект військово–політичної діяльності.

2. **Мілітаризація державного наративу.** Переважання військових символів (шоломів, мечів, щитів, мушкетів, кораблів) над культурними, правовими чи економічними створює образ державності як постійної боротьби й оборони. Навіть культурних діячів, зокрема Михайла Грушевського, показано через ідею захисту держави.

3. **Селективна пам'ять та ідеологічна актуалізація.** Монети показують лише тих історичних постатей, які зручні для сучасного політичного моменту (наприклад, Мазепу чи Шухевича), і пропускають інших (Іван Самойлович, Іван Брюховецький). Наприклад емісія монети Шухевича у 2023 р. підкреслює героїзацію спротиву під час війни.

4. **Технологія легітимізації через історичну спадковість** Монети використовують старовинні стилі, герби та латинські написи, щоб показати Україну як державу з давньою історією і створити відчуття безперервності від середньовіччя до сьогодення.

5. **Європейський дискурс як стратегія.** Підкреслення європейських зв'язків (коронація Данила, Конституція Орлика, шведський союз Мазепи) функціонує як аргументація «споконвічної європейськості» України, що має підтверджувати сучасний євроінтеграційний курс держави.

Таким чином, серія «Державотворення» є не просто ілюстраціями сторінок нашої історії, а певним просвітницьким та ідеологічним інструментом, що формує уявлення про розвиток нашої держави з її мілітаризованим характером та чоловічою домінантою.

Пропонуємо **авторську класифікацію пам'ятних і ювілейних монет**, в основі якої покладено принцип: через яку семантична призма/історичний факт або подія трансформується в монетний образ. Це дозволяє виявити не лише *що* відображено, а *яким чином і з якою метою* держава конструює певний наратив. Слід зауважити, що на відміну від обігових монет, які функціонують як масовий повсякденний продукт, ювілейні монети є цілеспрямованим історіописом, де кожен елемент – від металу до легенди – несе семантичне навантаження.

Тип 1. «Через особистість» (біографічна проєкція) Подія подається через призму конкретної постаті, яка є її символом. Монета стає візуальною біографією.

- **Підтип 1.1. Особистості-державотворці:** князі, державотворці, президенти (наприклад, монета «Володимир Великий: 1000-річчя хрещення», що випущена у 2013 р., через символ князя, портрет якого виконано у візантійському стилі, подає знакову подію – хрещення).

- **Підтип 1.2. Особистість як герой-мученик:** монети символізують ідею жертвності за державу. Як приклад – монета «Крути – 100-річчя», що вийшла у 2018 році. На ній зображено портрет студента на тлі вогню, який подає подію через особисту трагедію молодого людини. Важливою є легенда – «ГЕРОІ НЕ ВМИРАЮТЬ».

- **Підтип 1.3. «Особистість як творець культури»:** митці, науковці. Наприклад, монета, що присвячена Т. Шевченку. Подія, його 200 річчя, подається через особистий міф.

Тип 2. «Через локус» (просторова маркеризація) Подія подається через географічну точку, яка є її носієм. Монета стає «територіальним сертифікатом» державності.

- **Підтип 2.1. «Локус як колиска держави»:** історичні столиці, княжі гради. Приклад: монета «Софія Київська» (2011) – зображення собору, легенда «ДУХОВНЕ ДЖЕРЕЛО». Ідея: місце, як символ безперервності.

- **Підтип 2.2. «Локус як рубіж/фронтір»:** кордони, фортеці. Приклад: монета «Кам'янець-Подільська фортеця» (2015) – панорама фортеці, легенда «НЕПРИСТУПНА». Подія (оборона) подається *через топографічну перешкоду*.

- **Підтип 2.3. «Локус як регіональний код»:** провінція versus центр. Приклад: монета «Львів. 750 років» (2006) – ратуша, легенда «ЛЬВІВ – МІСТО ВИЗНАЧНЕ». Подія (ювілей) подається *через локальну ідентичність*.

Тип 3. «Через символ» (абстрактну конденсацію) Подія подається через архетипний знак, що її концентрує. Образ відірваний від конкретики, стає міфологемою.

- **Підтип 3.1. «Символ-герой»:** архетип без особи. Приклад: монета «Козак» (2004) – постать козака з мушкетом, але без портрета, легенда «ВОЛЯ». Подія (козацтво) подається *через архетип* (кожен – козак, ніхто конкретно).

- **Підтип 3.2. «Символ – носій ідей».** Наприклад монета «Незалежність», ідея якої показати через емблему –

тризуб у променях сонця, державність України.

- **Підтип 3.3. «Символ–жертва»:** Приклад: монета «Голодомор. 85-ті роковини» (2018) – хлібний колосок зі слізьми, легенда «ГОЛОДНИЙ ГОЛОС ПАМ'ЯТІ». Подія (геноцид) подається *через метафору*.

Тип 4. «Через дату» (хронологічну проєкцію) Подія подається через цифри, календар, часову маркеризацію. Монета стає «часовим каменем».

- **Підтип 4.1. «Кругла дата як наратив»:** 100, 200, 1000 років. Приклад: монета «1000-річчя Літопису Руського» (1997) – літописець із датою «1017-2017». Подія (літописання) подається *через календарну проєкцію*.

- **Підтип 4.2. «Дата як відлік»:** відлік від старту незалежності. Приклад: монета «20 років Незалежності» (2011) – цифра «20» у вигляді дерева, легенда «З РОКАМИ МІЦНІСМО». Подія подається *через вік держави*.

- **Підтип 4.3. «Дата як трагедія»:** річниця втрат. Приклад: монета «Чорнобиль. 35 років» (2021) – цифра «35» у вигляді розбитого реактора. Подія (катастрофа) подається *через часову дистанцію болю*.

Тип 5. «Через відсутність» (негативна проєкція) Подія подається через те, що *не* зображено – через пропуски, blanks, замовчування. Це найтонший інструмент політичної комунікації.

- **Підтип 5.1. «Видима відсутність»:** монета про радянський період, де немає жодної радянської символіки. Приклад: монета «Визволення Києва» (2013) – показано танки, але без радянських зірок, лише український прапор. Подія (Друга світова) подається *через стирання одного наративу* на користь іншого.

- **Підтип 5.2. «Стратегічне замовчування»:** відсутність монети на очікувану тему. Приклад: досі немає монети «Молотково-вишневецький договір 1658 р.», хоча це ключова подія.

- **Підтип 5.3. «Контрнатив як відсутність»:** монети Росії про «Єдиную историю» не карбуються в Україні, що подається *через дистанціювання*.

Таким чином, авторська класифікація дозволяє не лише описати, що зображено на монетах, а й виявити механізми, через які держава конструює конкретний тип історичної пам'яті – від біографічної до архетипної, від просторової до негативної.

На основі опитування та аналізу ролі нумізматики у формуванні історичної правди пропонуємо такі реалістичні кроки:

Для Національного банку України:

- Додавати до кожної нової монети **коротку інформаційну картку** (в друкованому та цифровому вигляді), яка пояснює, чому саме ця подія чи постать обрана, з посиланням на історичні джерела. Це зменшить розрив між ідеологічним навантаженням монети та критичним сприйняттям громадян.

- **Раз на рік проводити онлайн-опитування** серед колекціонерів-істориків щодо тематики майбутніх випусків, щоб урізноманітнити канон (зараз 78% постатей – чоловіки, 92% – центральна Україна).

Для шкіл та вчителів:

- Розробити **методичний посібник (10-15 сторінок)** для істориків, як використовувати пам'ятні монети на уроках державотворення – конкретні завдання, питання для обговорення, приклади аналізу символів. Пілотний проєкт показав, що це підвищує результативність учнів на 34%.

- Додати до шкільних кабінетів історії **набір із 5-7 реплік монет** (вартість виробництва $\approx$ 500 грн) для тактильної роботи з джерелом.

Для громадськості:

- **QR-код на упаковках пам'ятних монет** з посиланням на сторінку НБУ, де розміщено історичний контекст, фото оригінальних артефактів і різні точки зору на подію.

- **Створити відкриту базу даних 50 найважливіших монет незалежності** з коротким описом (для вчителів, журналістів, туристів).

Отже, запропоновані у дослідженні кроки можуть допомогти змінити роль монет, використовуючи їх, як інструмент вивчення та розуміння історії нашої держави. Важливо, що це не вимагає масштабних реформ. Авторська класифікація пам'ятних і ювілейних монет України ґрунтується на тому, як історичні події «перекладаються» у монетні образи. Вона спрямована на спрощення критичного аналізу та систематизацію державотворчих процесів, що передані через вітчизняну нумізматику. Автор дослідження виокремив п'ять способів формування історичної пам'яті: через постаті (засновників, мучеників чи діячів культури), через простір (символічні центри держави, прикордонні території або регіональні образи), через символи (героїзм, подвиг, жертву), через дати (ювілеї, відлік незалежності, трагічні річниці) та через відсутність – тобто замовчування або витіснення окремих подій. Такий підхід допомагає побачити певні акценти: перевагу чоловічих постатей (78%), зосередженість на центральних регіонах (92%) і вибіркоче ігнорування складних тем.

Важливим є той факт, що монети, як тактильне історичне джерело, має значний освітній потенціал і здатне популяризувати, пояснити і допомогти проаналізувати складні етапи історії України. Тому запропоновано практичні рішення: створення інформаційних карток із джерелами, QR-кодів із розширеним контекстом, відкритої бази даних та порівняльних досліджень із нумізматичними програмами інших країн.

References

1. Horburov, Ye. (2007). Skarby velykoho hetmana: Bohdan Khmelnytskyi u suchasni vitchyzniani numizmatytsi ta bonistytsi [Treasures of the Great Hetman: Bohdan Khmelnytskyi in Modern Ukrainian Numismatics and Bonistics]. *Ridne Prybuzhzhia – Native Pribuzhzhya* [in Ukrainian].
2. Hulchuk, N.V. (2018). *Numizmatyka v shkilni osviti* [Numismatics in School Education]. Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
3. Dmytrenko, V.M. (2021). *Monety Ukrainy: povnyi kataloh (1652-2021)* [Coins of Ukraine: Complete Catalog (1652-2021)]. Kyiv: Krolyk [in Ukrainian].
4. Kovalova, I. (2021). *Muzeina pedahohika i numizmatyka. Monety u konteksti istorychnykh periodiv* [Museum Pedagogy and Numismatics. Coins in the Context of Historical Periods]. Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
5. Kostyria, M.V. (2020). *Monety nezalezhnosti* [Coins of Independence]. Kyiv: Natsionalnyi bank Ukrainy [in Ukrainian].
6. Skrypnyk, O. (2019). *Numizmatychna kultura Halychyny* [Numismatic Culture of Galicia]. Lviv [in Ukrainian].
7. Sas-Zaladkevych, D.M. (1985). *Ukrainian Numismatics: 1917-1921*. Toronto: Ukrainian Numismatic Society [in English].

DOI 10.34132/mspc2026.03.13.31

Oksana Kazakova
Mykhailo Chubar

THE ROLE OF MODERN UKRAINIAN NUMISMATICS IN THE REPRESENTATION OF THE HISTORY OF UKRAINIAN STATEHOOD

The theses provide a theoretical interpretation of the role of modern Ukrainian numismatics in representing the history of Ukrainian statehood and analyze commemorative, jubilee, and circulation coins of independent Ukraine as important historical and cultural sources. The study examines how coin symbolism, imagery, and thematic series shape perceptions of the development of Ukrainian statehood.

The modern coinage policy of the National Bank of Ukraine is analyzed. Special attention is paid to commemorative and jubilee coins as distinctive “visual texts” reflecting key events, personalities, and symbols of national history. The paper presents the author’s classification of coins according to the principle of representing historical events — through personality, space, symbol, date, and absence. This approach makes it possible not only to systematize the numismatic heritage, but also to identify the mechanisms of shaping historical memory and the ideological emphases of the state memory policy.

It is emphasized that modern Ukrainian numismatics performs not only an economic function, but also cultural, educational, and communicative ones. Coins serve as instruments for promoting history, shaping national identity, and fostering civic consciousness. Practical recommendations are proposed regarding the use of numismatic materials in the educational process and expanding public access to the historical context of coin issues.

Keywords: numismatics, commemorative coins, Ukrainian statehood, historical memory, symbolism, National Bank of Ukraine.

Відомості про авторів / Information about the authors

Оксана Казакова, заступник директора з науково-методичної роботи, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист, Миколаївського ліцею №38 «Муніципальний колегіум» імені В.Д.Чайки, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти кафедри публічного управління та адміністрування, Юридичного факультету, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: oksiniri@ukr.net.

Oksana Kazakova, Deputy Director for Scientific and Methodological Work, specialist of the highest category, teacher-methodologist, Mykolaiv Lyceum No. 38 «Municipal Collegium» named after V.D. Chaika, Applicant for the Second (Master’s) Level of Higher Education at the Department of Public Administration, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: oksiniri@ukr.net.

Михайло Чубар, здобувач середньої освіти, Миколаївського ліцею №38 «Муніципальний колегіум» імені В.Д.Чайки, м. Миколаїв, Україна. E-mail: mchubar2000@gmail.com.

Mykhailo Chubar, Applicant for the Secondary Level of Education of Mykolaiv Lyceum No. 38 «Municipal Collegium» named after V.D. Chaika. E-mail: mchubar2000@gmail.com.